

podatkov o arhivskem gradivu homa v celoti lahko predstavili konec leta 1997, ko bodo funkcionirale vse njegove komponente, vključno z novimi računalniškim programom INFOARH (Windows okolje, relacijska baza INFORMIX) ter računalniško priredbo novega Vodnika po fondih in zbirkah Arhiva RS, ki ga že dolgo napovedujemo.

Skoraj istočasno z nabavo skenerja za papirno arhivsko gradivo nam je s finančno pomočjo švicarske vlade v okviru Sveta Evrope konec aprila letos uspelo nabaviti tudi aparaturo za skeniranje mikrofilmov, s katero smo pričeli najprej dobesedno reševati močno poškodovane mikrofilme nekdanje Službe državne varnosti (SDV). Poudariti moramo, da gre za zelo dragocene mikrofilme, ki jih je konec lanskega leta Arhivu RS izročila Slovenska obveščevalno varnostna agencija (SOVA). Skupaj gre za 819 kolotov mikrofilmov, na katerih je bilo od začetka petdesetih let naprej bolj ali manj kvalitetno posnetih 1.843.571 dokumentov nekdanje Službe državne varnosti in njenih predhodnikov. Dokumenti izvirajo pretežno iz obdobja med 1945 in 1955, deloma pa so nastali že pred drugo svetovno vojno in med njo.

Ko je leta 1994 SOVA z arhivskim gradivom svojih predhodnikov (gradivo SDV) prešla iz sestave Ministrstva za notranje zadeve neposredno pod Vlado RS, je Arhiv RS ob soglasju predsednika Vlade RS, direktorja SOVE, notranjega ministra, podpiri nekaterih poslancev državnega zbora ter ob odločnih zahtevah nekaterih raziskovalcev novejšo zgodovino le dosegel dogovor, da njeno starejše arhivsko gradivo, ki je večinoma mikrofilmano, originali pa so bili po mikrofilmanju uničeni, pride v Arhiv RS. Zaradi velike nevarnosti, da bodo mikrofilmi razpadli in postali neuporabni, smo se nemudoma lotili dupliranja mikrofilmov, pričenjamo pa tudi s tehnično zahtevnim skeniranjem vseh mikrofilmov in hranjenjem na optičnih diskih. Na ta način smo predvsem za potrebe zgodovine ohranili izredno obsežno in dragoceno arhivsko gradivo SDV, ki večinoma še ni pregledano ali ni bilo uporabljeno za znanstvenoraziskovalno delo. Omenja se podatek o 3 do 5% pregledanosti tega gradiva, ki se nanaša na vsakovrstne domače in tuje pojave ter dogodke po letu 1945, še posebej pa na številne posameznike oziroma na tako imenovane "udbovske dosjeje". O mikrofilmanih dokumentih, ki se nanašajo na fizične osebe, obstoja posebna računalniška evidenca, sicer pa o vsebini posnetkov trenutno nimanjo nikakršnega pregleda, čeprav o vsebini gradiva SDV obstojata dva splošna pregleda iz leta 1977 in 1992.

Kvaliteta mikrofilmskih posnetkov je zelo različna, predvsem pa slaba, saj je velika večina z mikrofilmskim čitalcem slabo ali pa komaj berljiva. To je razumljivo, saj so nekateri posnetki stari tudi več kot štirideset let, večinoma pa so nekvalitetni zaradi naglice, s katero so se ob določenih zaostrenih političnih situacijah po letu 1945 originalni dokumenti na hitro uničevali in predhodno mikrofilмали, običajno v treh izvodih. Decembra lani smo začeli z dupliranjem mikrofilmov, ki ho predvidoma končano konec avgusta letos. Takrat bodo mikrofilmi tudi v celoti dostopni za uporabo. Z dupliranjem kvaliteto posnet-

kov še močno poslahšamo, tako da so mnogi dokumenti postali neberljivi. Zato je ob dupliranju mikrofilmov SDV pravzaprav alternativna rešitev le v skeniranju, s katerim ohranimo kvaliteto posnetkov in jo z računalniškimi programi lahko celo izboljšamo. Enako velja tudi za printanje dokumentov z optičnega diska nazaj na papir.

Novi arhivski zakon vključuje Arhiv Ministrstva za notranje zadeve v Arhiv RS, ki pa ho predvidoma ostal samostojna notranja organizacijska enota. Pri njej bo mogoče od avgusta letos dalje uporabljati duplirane mikrofilme SDV ohenein z ostalim izvirnim ohranjenim gradivom te službe.

Za odlično sodelovanje na področju graditve arhivskega informacijskega sistema se moramo zahvaliti Centru Vlade RS za informatiko, tako glede strojne kot programiske opreme, ter Servisu skupnih služb Vlade RS za nabavo različnih aparatov, povezanih z reprodukcijo in uporabo arhivskega gradiva. Še posebej pa se moramo zahvaliti švicarski vladi in predstavniku Švicarske konfederacije za donacijo v višini 50.000 CHF, ki smo jih porabili za nabavo mikrofilmskega skenerja, delno pa že v mesecu januarju za organizacijo mednarodnega seminarja o mikrofilmanju in skeniranju arhivskega gradiva. Seminar smo organizirali skupno z Hrvatskim državnim arhivom za udeležence iz Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Makedonije in Slovenije od 29. do 31. januarja letos. Donacije pa seveda ne bi bilo brez posredovanja Sveta Evrope oziroma njegovega specialnega svetovaleca za knjižnice in arhive gospoda Giuseppa Vitiella. Donacija Sveta Evrope je, kolikor nam je poznano, prva konkretna materialna pomoč mednarodne skupnosti na področju varstva arhivske kulturne dediščine državam naslednicam nekdanje SFRJ.

Vladimir Žumer

XIII. mednarodni arhivski kongres Peking, 2. - 7. september 1996

XIII. mednarodni arhivski kongres z generalno temo "Arhivi ob koncu stoletja: bilanca in perspektive" je bil za Kitajsko ne le velik strokoven ampak tudi izreden medijski dogodek, ki ga je osrednji kitajski dnevnik Renmin Ribao zabeležil na prvi strani (v daljšem članku in s sliko), udeležence kongresa pa je poleg predsednika Mednarodnega arhivskega sveta Jeana-Pierra Wallota, bodočega predsednika MAS-a Wanga Ganga, zastopnika generalnega sekretarja UNESCO, pekinškega župana in drugih pozdravil tudi kitajski ministrski predsednik Li Peng. Za udeležbo na kongresu je bilo prijavljenih skoraj 2300 arhivistov (od tega polovica Kitajcev) iz 113 neodvisnih držav in kakih 10 avtonomnih entitet. Slovensko delegacijo so sestavljali mag. Vladimir Žumer (vodja delegacije), dr. Peter P. Klasinc, mag. Vladimir Kološa in Zdenka Rajh.

Vzporedno s programom generalne teme, ki je po-

tekal na štirih plenarnih sejah (3., 4., 6. in 7. septembra), deloma pa že v zadnjih dneh avgusta in še 8. septembra, je bilo preko 70 sestankov in konferenc različnih organov in teles MAS-a, med drugim tudi Generalna skupščina MAS-a (4., 6. in 7. septembra). Popoldan 4. septembra je bil namenjen ogledom pekinških arhivov, naslednji dan pa celodnevni ogledi pekinških kulturno zgodovinskih spomenikov. Oh večerih so se vrstili sprejemi in kulturne prireditve. Organizacija kongresa in vseh spremnih prireditev je bila na višji ravni kot pred štirimi leti v Montrealu, res pa je bilo udeležencev nekaj manj. Vse aktivnosti so potekale v kongresnem centru, ki je povezan s hotelom, v katerem je stanovala večina udeležencev kongresa.

Prva plenarna seja je bila posvečena mednarodnemu arhivskemu sodelovanju.

V glavnem referatu Mednarodno arhivsko sodelovanje od kongresa v Bruslju leta 1910 je Jan van den Broek (Mestni arhiv Groningen, Nizozemska) orisal mednarodna arhivska dogajanja v tem stoletju. Mednarodno arhivsko sodelovanje se je začelo razvijati na kongresu ob svetovni razstavi v Bruslju leta 1910. Kljub prizadevanjem, da bi se tedaj uspešno začelo delo nadaljevalo, so vojna, gospodarska kriza in pomanjkanje stalne organizacije, ki bi skrbela za mednarodno arhivsko dejavnost, za nekaj časa zaustavili nadaljnji razvoj. Šele povečano zanimanje za mednarodno sodelovanje po 2. svetovni vojni je pripeljalo do ustanovitve Mednarodnega arhivskega sveta. Za to imajo velike zasluge arhivar ZDA Solon J. Buck, ki je poudarjal, da je svetovna arhivska dediščina enovita in da bi bila izginja kateregakoli njenega dela izgnana za vse človeštvo. Buck je zagovarjal "popolno in iskreno sodelovanje pri oblikovanju načel, postopkov, usposabljanja in tehnike med arhivisti vseh dežel". Kasneje je pohudo na tem področju prevzela Francija, ki je s pomočjo UNESCO organizirala leta 1950 v Parizu prvi mednarodni arhivski kongres. Zagotovila je tudi prva dva njegova predsednika in sekretariat. V kratkem času je MAS razvil številne dejavnosti, ki potekajo še danes - izdajanje Arhivima, Vodnika po virih za zgodovino narodov, RAMP šindij in mnogih drugih publikacij. Poleg tega se je MAS že zgodaj začel ukvarjati z vprašanji znanstvene uporabe in dostopnosti arhivov, zlasti v novih neodvisnih državah. MAS se tudi vedno bolj posveča omogočanju pogojev za mednarodno sodelovanje in izmenjavo mnenj o strokovnih vprašanjih, dejaven je pri ustanavljanju področnih podružnic, pri razvojnih programih in programih mikrofilmiranja ter pri organizaciji mreže strokovnih svetovalecev.

Van den Broek je na koncu poudaril, da se mora arhivski poklic razvijati v dve smeri: v smer mednarodne znanosti (vsak arhivist bi moral prispevati s svojim znanjem k razvoju univerzalne arhivske ideje) ter v smer ohranjanja svoje regionalne kulture in tradicionalnih vrednot. Prvenstvena vloga arhivista, poudarjena že leta 1910 v Bruslju, in še danes najpomembnejša, pa je zagotavljanje "vsem raziskovalcem enake možnosti uporabe verodostojnih virov". Naloga MAS-a je, da pomaga pri prizadevanjih za dosego tega načela.

Sledili so štirje koreferati. V prvem (Naloga arhivista: Arhivisti kot varuhi nacionalne kulture in identitete - Poseben model v srednji in vzhodni Evropi v 19. in 20. stoletju) je Jerzy Skowronek, generalni direktor Direkcije nacionalnih arhivov Poljske, na krátko orisal zgodovino arhivske službe v vzhodni in srednji Evropi v zadnjih 200 letih, v drugem delu pa je nakazal probleme mednarodnega sodelovanja pri reševanju zahtev po vrnitvi arhivov, ki so nastale kot posledica spreminjanja državnih mej.

V drugem (Sodelovanje Sever - Jug in Jug - Jug za razvoj arhivov) je Almany Steil Conte iz Nacionalnega arhiva Gvineje poudaril potrebo po takem sodelovanju ter navedel področja in oblike sodelovanja svoje države z nekaterimi vladnimi in nevladnimi organizacijami razvitega sveta ter orisal sodelovanje na področju strokovnega usposabljanja s sosednjimi državami v regiji.

Tretji koreferent, Axel Plathe, je predstavil organizacijske oblike in projekte mednarodnega sodelovanja v okviru UNESCO, četrti, Vladimir P. Tarasov, namestnik direktorja Državne arhivske službe Ruske federacije pa je govoril o mednarodnem sodelovanju ob krizah (naravnih, tehničnih, vojaških, političnih in gospodarskih). Oblikoval je nekaj izhodišč za mednarodno pomoč pri reševanju ogroženih arhivov.

V petem koreferatu je Antoine Fleury z Univerze v Ženevi govoril o arhivih mednarodnih organizacij in poudaril njihov pomen pri proučevanju zgodovine mednarodnih odnosov in splošne zgodovine človeštva ter opozoril na probleme hranjenja in uporabe arhivov teh organizacij (največji problem je, da mnoge mednarodne organizacije nimajo svojih arhivskih prostorov).

Druga plenarna seja je ohranila zgodovinski razvoj arhivske službe, arhivskih organizacij in arhivskega poklica, s poudarkom na najnovejšem času - ob prebajanju v "informacijsko družbo".

Glavni referat, Kontinuiteta in spremembe v arhivski zakonodaji, v institucijah in v infrastrukturi arhivov, je podal Wang Dejun, raziskovalni sodelavec Državne arhivske direkcije Kitajske in direktor kitajskega arhivskega glasila. Vsa tri področja, ugotavlja Dejun, imajo svoje zametke že v času prvih kitajskih dinastij in v evropski antiki. Arhivska zakonodaja je bistven element za obstoj arhivov v pravem pomenu. Sodobna pravna regulativa se je začela z arhivsko zakonodajo Republike Francije leta 1794. Na splošno vzeto danes zakoni definirajo koncept arhivov in jim podeljujejo pravni status, določajo področja njihovih pristojnosti, vsebujejo predpise o pridobivanju arhivskega gradiva in o njegovi uporabi ter o sistemih urejanja in popisovanja. Mednarodni predpisi pa v zadnjem času skrbijo za upoštevanje univerzalnih načel v nacionalnih arhivskih predpisih.

Glede arhivskih institucij postavlja Dejun na prvo mesto arhive državnih in družbenih organov in organizacij, ki so tako po organizacijski kot po strokovni plati najbolj urejeni, vendar pravi, da arhivi nevladnih struktur (družb, društev, stanovskih organizacij) niso nič manj pomembni. Naloga obeh je zagotoviti prostore in tehnično opremo za ohranitev in zava-

rovanje arhivskega gradiva ter omogočanje njegove dostopnosti.

Od infrastrukture omenja arhivske izobraževalne, raziskovalne, kulturne in založniške ter mednarodne institucije. Svetovni trend gre v smeri povečevanja njihove funkcionalnosti, ekonomičnosti in atraktivnosti, vendar pa dežele v razvoju pri tem močno zaostajajo. Zato je mednarodno sodelovanje v okviru UNESCO in MAS-a na tem področju zelo pomembno, zlasti pri uvajanju nove tehnologije, saj edino ta omogoča nadaljnji razvoj arhivske zakonodaje, arhivov in njihove infrastrukture.

V prvem koreferatu (Od srednjeveške učnosti do upravljanja z informacijami - razvoj arhivskega poklica) je Edward Higgs, raziskovalec zgodovine medicine z oxfordske univerze, opisal razvoj arhivskega poklica od srednjega veka preko obdobja arhivista kot podaljšane roke uprave do današnje dobe informacijske družbe in poudaril, da je preoptimistično pričakovati združitev vseh dognanj informacijske tehnologije v arhivski stroki, vendar arhivisti morajo sprejeti izziv informacijske revolucije, sicer ho kolektivni spomin prihodnosti za vedno osiromašen.

Šved Lars Wessman, direktor Arhiva in knjižnice za delavsko gibanje, v koreferatu Razširjenje arhivske odgovornosti in dejavnosti preko tradicionalnega državnega področja (pri čemer misli zlasti na področje trgovine in industrije in različnih združenj) opozarja na rastoče količine dokumentov, na nove nosilec zapisov, na povečano zanimanje za arhive tako pri ustvarjalcih kot tudi pri raziskovalcih ter na nekatere razlike pri delu arhivistov na državnem in na zasebnem področju (zlasti v zvezi z vprašanji dostopnosti gradiva).

Američan David Bearman v koreferatu Realno in virtualno arhivsko gradivo opozarja na dejstvo, da je v dobi računalniške komunikacijske tehnologije manj razlogov za zbiranje arhivskega gradiva na eni mestu. Predno pa bomo mogli preiti na povsem virtualne računalniške arhive, morajo biti vsi računalniški dokumenti povezani med seboj s povezovalnimi podatki. Šele ti jim bodo dali svojstvo dokumentov in nam omogočili pravilno ravnanje z njimi čez daljši čas. Povezave morajo biti zgrajene na razumevanju funkcionalnih pogojev za računalniško upravljanje arhivskega gradiva ter na zagotavljanju njegove dokazilne moči in dostopnosti. Te povezave, ki jih označujemo z izrazom poslovno dopustna komunikacija, tvorijo osnovo za virtualne arhive. Omogočile nam bodo preko razdelitvenih mrež na novo formirati arhive prihodnosti. Povezovalne podatke je Bearman grupiral v šest nivojev: o registraciji dokumenta, o dostopnosti, o sestavi, o povezavah, o vsebini in o zgodovini uporabe.

V četrtem koreferatu je Virginia Chacon Arias, generalna direktorica Nacionalnega arhiva Kostarike, navedla naloge, cilje in prioritete sodobne in znanstvene arhivske uprave in zakonodaje, pri čemer je poudarila vlogo arhivov v sodobnih informacijskih sistemih in pomen MAS-a pri koordinaciji razvoja arhivske službe.

Tretja plenarna seja je bila namenjena strokovnim arhivskim vprašanjem.

V uvodnem referatu Medsebojni vplivi med arhivsko teorijo in prakso od izida nizozemskega "Navodila za urejanje in popisovanje arhivskega gradiva" 1898 je Terry Cook iz Nacionalnega arhiva Kanade analiziral razvoj arhivske misli v zadnjih 100 letih. Poudaril je velik pomen nizozemskih avtorjev (Samuel Muller, Johan Feith in Robert Fruin) pri formiranju najpomembnejših arhivskih principov, ki so: princip proveniencije (arhiv je celota spisov, ris in tiskov, ustvarjenih ali prejetih pri eni upravni enoti oz. njenem uradniku), princip ločene hrambe (arhivi se morajo braniti skrbno ločeni drug od drugega in se ne smejo mešati z arhivi drugih ustvarjalcev oziroma združevati v umetne tvorbe, temelječe na kronološkem, geografskem ali stvarnem principu) in načelo prvotne ureditve (ureditev mora temeljiti na organizaciji ustvarjalca). Le malo pa priročnik pove o valorizaciji. Zasebne arhive in zapuščine prepušča knjižnicam. Pri modernih organizacijah, ki vsebujejo številne registraturne sisteme na različnih medijih in veliko podrejenih enot, se ti sistemi ne njemajo vedno z notranjimi organizacijskimi strukturami, zato nizozemskega principa proveniencije danes ne moremo upoštevati povsem dohesečno.

Leta 1922 je Anglež Hilary Jenkinson postavil princip nedotakljivosti evidence, ki zagotavljajo vsakomur vpogled v organsko celoto arhiva pod kakršnimkoli aspektom in izključujejo vplive osebnih pristopov arhivistov pri njihovem popisovanju. Tudi Jenkinson še ni upošteval valorizacije in njegov princip ni več povsem v skladu s pričakovani rezultati arhivstovega dela v moderni družbi.

Šele masovni pojav sodobnega arhivskega gradiva, zlasti v ZDA, je odprl vprašanje valorizacije arhivskega gradiva. Oče teorije valorizacije je T. R. Schellenberg. Njegova teorija je izšla iz predpostavke, da imajo dokumenti primarno ali sekundarno vrednost oz. pomen. Primaren pomen je pomen za ustvarjalce, sekundaren pa za poznejše raziskovalce. Sekundaren pomen (vrednost) je delil še naprej na evidenčen in informativen pomen (vrednost), pri čemer naj bi evidenčna vrednost dokumenta omogočala raziskovalcu spoznati funkcije, programe, naloge in delovanje ustvarjalcev gradiva, informativna pa vsebino v povezavi z osehimi stvarmi in pojmi, ki so predmet ohranjanja ustvarjalcev. Schellenberg tudi prvi pojmuje kot arhivsko gradivo le tisto, ki ga arhivist odhere iz množice dokumentarnega gradiva, odbrati pa mora tako arhivsko gradivo, kakršnega želijo zgodovinarji in drugi uporabniki.

V zadnjih desetletjih so nemški, ameriški in kanadski arhivski teoretiki koncept Schellenbergove valorizacije razširili. Družba in javno mnenje sankcionirata vsa javna dejavnost, odločilno vplivata na vse družbenopolitične procese in legitimirata politično ohlast. Zato mora biti pri kriterijih za valorizacijo odločilen njen interes, ne pa interes raziskovalcev. Iz tega sledi, da mora biti merilo valorizacije pomen dokumentov za sodobnike, za katerih potrebe so nastali. To pomeni, da lahko najpomembnejše dokumente odheremo samo posredno, z raziskavo funkcij tistih histvenih ustvarjalcev dokumentov, ki jih je

ustvarila družba za zagotavljanje svojih potreb in želja. Zato mora biti princip provenienec temelj valorizacijskega procesa, t. im. makro-valorizacije, ki ne temelji več na vsebini dokumentov za potrebe uporabnikov, ampak na nalogah, programih in dejavnostih ustvarjaleev. Tako, prenovljeno pojmovanje provenienec, pa ne more več temeljiti na organizacijski strukturi ustvarjaleev, ki danes niso več stabilne temveč mobilne, ampak na njihovih funkcionalnih povezavah. Hkrati nam novo pojmovanje provenienec omogoča njeno upoštevanje tudi pri računalniških dokumentih.

Z novim pojmovanjem principa provenienec pri popisovanju ne zadošča več enostavna dvostranska povezava med dokumentom in oblastvom, ki ga je izdalo, na kar je prvi opozoril Avstralec Peter Scott, saj ta oblastva niso več enotna in stalna niti po strukturi niti po funkcijah, ampak so to stalno spreminjajoči se inlinamični sistemi, kar se odraža tudi na njihovih dokumentih. Zato je Scott iverel sistem serij, ki temelje na funkcijah in na velikih, učinkovitih provenienčnih zvezah. Namesto nekdanje dvostranske povezave med dokumentom in oblastvom je razvil sistem, ki omogoča povezave med večimi serijami in enim ustvarjalcem, med večimi serijami in večimi ustvarjalci, med enim in drugim ustvarjalcem, med serijami in drugimi serijami, med serijami in ustvarjalci na eni ter funkcijami na drugi strani itn. Čeprav je Scott razvil svoj popisovalni sistem za dokumente na papirju, je zlasti primeren za popisovanje računalniških dokumentov.

V prvem koreferatu Ocena arhivske literature je Feng Huiling z arhivskega kolegija Ljudske univerze Kitajske skozi arhivsko strokovno literaturo 20. stoletja zasledoval razvoj arhivske misli na nekaterih najpomembnejših strokovnih področjih, kot so npr. razvojne, administrativne in znanstvene naloge arhivov, teorija o življenjskem ciklu arhivalij, tehnika restavriranja in konserviranja arhivov, sodobna arhivska tehnika, uporaba in dostopnost arhivov ter arhivska terminologija.

Michael Müller iz Nemškega zveznega arhiva se je lotaknil etičnega vprašanja "uprava proti znanosti", pri čemer je izhajal iz strokovnih arhivskih konfliktov v združenji Nemčiji med zagovorniki poklicne arhivske odgovornosti upravi na eni in zgodovinsko znanstvene etike na drugi strani.

Antonella Mulè de Luigi iz italijanskega Centralnega urada za arhivske zadeve se je posvetila vprašanju, ali naj princip provenienec ostane temelj arhivskega poklica. Na osnovi razvoja italijanske arhivske teorije in prakse v povezavi z razvojem tega vprašanja pri vodilnih evropskih arhivskih "velesilah" odgovarja na to vprašanje pritrdilno.

U. O. A. Ise iz nacionalnega arhiva Nigerije si je v četrtem koreferatu zastavil vprašanje Arhivska znanost - nacionalna in kulturna tradicija ali mednarodna znanost? Prišel je do zaključka, da je hkrati eno in drugo.

Četrta plenarna seja je bila posvečena problemom, ki se postavljajo pred arhiviste s pojavom zapisov na novih nosilcih informacij in informacijske tehnologije.

Glavni referat, Vpliv informacijskih tehnologij na arhive in na delo arhivistov je podala Christine Nougaret iz Francoskega nacionalnega arhiva. V njem je orisala dosedanje spremembe v teoriji in praksi, ki so nastale pod tem vplivom, mednarodno sodelovanje na tem področju ter perspektive, ki se že nakazujejo. Glavne poudarke referata je oblikovala na podlagi obravnavanja te problematike na mednarodnih arhivskih kongresih, okroglih mizah in v posebnih telesih Mednarodnega arhivskega sveta ter na podlagi objav v Arhivumu in Janusu ter RAMP študij. V prvem poglavju je podala pregled dosedanjega dela MAS-a na tem področju, zlasti od pariškega kongresa (1988) naprej, v drugem pa opozorila na vse tiste informacije, priporočila in predpise MAS-a, ki se tičejo arhivskega strokovnega dela pri prevzemanju, vrednotenju, klasificiranju in popisovanju ter ohranjanju integritete fondov računalniških datotek. Posebej je izpostavila vprašanja, ki so se pojavila v nastankom med seboj povezanih sistemov virtualnih datotek, v katerih posamezni dokumenti fizično sploh ne obstajajo, a imajo kljub temu arhivsko vrednost. Ta vprašanja bo potrebno rešiti tako z arhivskega kot s pravnega vidika.

V koreferatu Ohranjanje televizijskih oddaj: postopki za prevzemanje, vrednotenje, hranjenje in uporabo je Habibah Zon Yahya iz Nacionalnega arhiva Malezije opisal v naslovu navedene postopke za filme, ki jih je malezijska nacionalna televizija posnela iz svojega audiovizualnega gradiva z namenom, da ga ohrani za prihodnjo lastno uporabo, in jih je od leta 1973 prevzela filmski arhiv pri Nacionalnem arhivu Malezije. Največ pozornosti je posvetil materialnemu varstvu, tehničnim napravam in omejitvam uporabe.

Kenneth Thibodeau, direktor Centra za računalniške (elektronske) arhive pri Arhivski upravi v Washingtonu, je v koreferatu Mednarodno raziskovanje: valorizacija in ohranjanje znanstvenih datotek opisal delo Joint komiteja za arhive o znanosti in tehnologiji, ki ima za cilj postaviti smernice za vrednotenje in popisovanje arhivov s področja znanosti in tehnologije. Pri vrednotenju izhajajo iz zgodovinske vrednosti teh arhivov, pri čemer upoštevajo možnost trajne uporabnosti podatkov za znanstvene raziskave. Izhodišča za vrednotenje teh arhivov torej temelje zlasti na uporabnosti podatkov, ki jih vsebujejo.

V zadnjem koreferatu z naslovom Kako si lahko pridobite voziško dovoljenje za vožnjo po avtocesti računalniških podatkov? (Prilagoditev poklicne izobrazbe na mednarodno informacijsko pokrajino) je podpredsednik Nizozemske kraljevske arhivske šole Theo H. P. M. Thomassen predstavil nove naloge MAS-a na področju mednarodnega izobraževanja. Te so zlasti naslednje: 1.) priprava integralne ponudbe arhivskega izobraževanja in šolanja, pri čemer bi morala arhivska znanost dobiti status samostojne discipline na področju informacijske znanosti, 2.) priprava pedagoške strategije in določitev učnih ciljev tega izobraževanja, 3.) izgradnja fleksibilne in kooperativne mednarodne organizacije in 4.) zagotovitev ozke in razsodne povezave s poklicem. Eden najpomembnejših problemov pri informacijskem izobraževanju

bodo finančna sredstva. To izobraževanje bo drago, saj bodo morali imeti študenti na razpolago potrebno tehnologijo. Potrebno se bo izogniti vplivom tehnološkega kolonializma na področje arhivskega izobraževanja.

Vladimir Kološa

Evropski program za izobraževanje na področju zaščite pisne dediščine, Amsterdam, 21. - 23. november 1996

Metodika izobraževanja

Evropska komisija za zaščito in dostopnost pisne dediščine (ECPA) z Uradnim sedežem pri Nizozemski kraljevi akademiji znanosti in umetnosti je ob finančni podpori Evropske skupnosti, Instituta odprte družbe (Open Society Institute) ter ob strokovnem sodelovanju:

- * Evropskega programa Mednarodnega arhivskega sveta (ICA- International Council on Archives), ki ga vodi predsednica komiteja za varovanje in konservacijo dr. Helen Forde iz Public Record Office v Londonu,

- * Preservacijskega oddelka pri združenju LIBER (Ligue des bibliothèques européennes de recherche), ki mu predseduje dr. Miriam Foot iz British Library, ter

- * Marburške arhivske šole, ki jo vodi direktorica dr. Angelika Menne-Haritz, pripravila trodnevni seminar o izobraževanju na področju zaščite arhivskih in knjižničnih gradiv.

Evropske ustanove, ki so odgovorne za hrambo in uporabo pisne dediščine, se srečujejo z velikimi zaščitnimi problemi, ki so posledica pospešenega staranja in razpadanja gradiv, nastalih na papirju v obdobju od 1840. dalje. Situacija je še otežena zaradi povečane uporabe tovrstnih gradiv, predvsem v času od druge svetovne vojne naprej.

Poleg tega pa se je v arhivih in knjižnicah v zadnjih 100 letih zbralo še veliko gradiv na različnih nosilcih (fotografije, filmi, magnetni in elektronski zapisi), ki potrebujejo specifične pogoje hranitve in uporabe, primerne za zagotavljanje podaljšane življenjske dobe tovrstnim zvrstem.

Narava problemov presega tradicionalno konservatorjevo delo, zato je potrebno razviti nove pristope, ki bi vključevali: preventivne ukrepe, masovne pristope, prenos na druge medije ter uporabo cenovno dosegljivih konservatorskih postopkov. Za to pa potrebujemo znanje, tehnično opremljenost, dobro organiziranost ter razumevanje vodstvenih struktur.

Glede na to, da v mnogih evropskih državah ni formalnega izobraževanja na področju preventive pisne dediščine, želi ECPA s svojimi aktivnostmi vzpodbuditi tovrstno dejavnost, uskladiti skupni evropski okvirni program z upoštevanjem kulturnih, ekonomskih in političnih razlik v Evropi.

Tak korak je bil 1996. leta, poleg konference "Izhirati za Varovanje - Choosing to preserve" v Leipzigu (29.-30. marec 1996), tudi seminar o metodi izobraževanja na področju preventive pisne dediščine "Training of preservation", ki je potekal v Amsterdamu od 21. do 23. novembra 1996.

Vodilo ga je pet uglednih strokovnjakov s področja preventive in zaščite pisne dediščine:

- dr. Helen Forde, predsednica komiteja za zaščito in varovanje pri Mednarodnem arhivskem svetu (ICA Preservation Committee, ICA/ C- PR) in vodja Sektorja za zaščito in konserviranje v Public Record Office, iz Londona;

- dr. Miriam Foot, predsednica sekcije za zaščito in konserviranje pri LIBER, direktorica zbirke in zaščite v Britanski knjižnici v Londonu;

- dr. Angelika Menne-Haritz, direktorica arhivske šole v Marburgu;

- Michel Duehein, generalni inšpektor pri Arhivu Francije;

- dr. Hartmut Weber, vodja sektorja za zaščito in konserviranje pri arhivski direkciji za Baden-Württemberg v Stuttgartu;

ndeležilo pa še šest predstavnikov:

- * Dr. Gabriella Albrecht-Kunszeri, vodja konservatorskega oddelka, Madžarski arhiv, Budimpešta, Madžarska;

- * Maria Luisa Cabal, predsednica preservacijske delovne skupine BAD, Institut Nacionalne Knjižnice, Lizbona, Portugalska;

- * Ingmar Froyd, koordinator švedskega raziskovalnega projekta na področju zaščite gradiv, Univerzitetna knjižnica, Uppsala Švedska;

- * Beatrix Kastaly, vodja konservatorskega oddelka, Narodna knjižnica, Budimpešta, Madžarska;

- * Galina A. Kislovskaya, pomočnica direktorice, Knjižnice za tujo literaturo, Moskva, Rusija;

- * Jedert Vodopivec, pomočnica direktorja, vodja Sektorja za konserviranje, Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, Slovenija

iz tistih evropskih držav, kjer izobraževanje na področju preventive pisne dediščine zaenkrat še ni vključeno v redne izobraževalne programe.

Naloga ndeležencev seminarja je bila, da pridobljeno znanje z različnimi oblikami neposrednega in posrednega izobraževanja (s seminarji, tečaji in praktičnimi prikazi) prenesejo v domače okolje.

V sklopu arhivskih tečajev, ki jih vodi Arhivski center za strokovni razvoj pri Arhivu Republike Slovenije, smo od 3. do 5. decembra 1996 izpeljali prvi trodnevni tečaj o VZDRŽEVANJU ARHIVSKEGA GRADIVA. Program je bil dopolnjen tudi s pisnimi in ustnimi informacijami in napotki, pridobljenimi na seminarju v Amsterdamu.

Tečaj smo vodili: Nada Majcen, upokojena direktorica Centralne tehniške knjižnice in predavateljica predmeta Zaščita in konserviranje knjižničnega gradiva v sklopu tečajev za strokovne izpite iz bibliotekarstva, Meta Černič-Letnar, vodja oddelka za mehanske raziskave na Institutu za celulozo in papir v Ljubljani, in Jedert Vodopivec, vodja Sektorja za konserviranje arhivskih gradiv pri Arhivu Republike